

Prof. dr hab. Czesław JARECKI

Warszawa 20.10.2023 r.

WYŻSZA SZKOŁA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

WROCLAW

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Iwony DUDZIUK na temat:

*Współczesna wartość wskazań prakseologicznych w kształtowaniu
bezpieczeństwa publicznego w administracji gminnej*

WSTĘP

Autorka rozprawy podejmuje ważne, ciekawe i zawsze aktualne zagadnienia z zakresu zarządzania bezpieczeństwem w wymiarze lokalnym. Temat rozprawy wynika z pogłębionego zainteresowania Autorki kwestiami teorii skutecznego działania odzwierciedlonej w dziełach uznanych przedstawicieli prakseologii, a szczególnie Tadeusza Kotarbińskiego. Praca stanowi próbę przeniesienia wskazań zawartych w tych pracach na grunt samorządów gminnych i ich zastosowania do kształtowania bezpieczeństwa lokalnego. Autorka dostrzega potrzeby i możliwości wykorzystania istniejącej teorii prakseologii w skutecznym zarządzaniu gminą przez samorząd w obszarze kształtowania bezpieczeństwa. Po dokonaniu obszernej, krytycznej analizy literatury i przeprowadzeniu badań sondażowych formułuje zarys koncepcji zmian w zarządzaniu bezpieczeństwem przez administrację samorządową gminy. Zagadnienie to jest szczególnie aktualne w warunkach złożonego układu administracji państwowej i samorządowej, w którym nie zawsze reprezentowane są na wymaganym poziomie potrzeby bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym. Wskazana sytuacja problemowa, może niezbyt przejrzyście wyartykułowana, została zauważona przez Autorkę i stała się przesłanką do sformułowania i podjęcia próby rozwiązania istotnych problemów naukowych, mających bezpośrednie przełożenie na grunt praktycznego wykorzystania. Wobec powyższego temat rozprawy należy uznać za uzasadniony, a

uzyskane wyniki badań za pożyteczne dla teorii i praktyki bezpieczeństwa publicznego, szczególnie w wymiarze lokalnym.

OCENA WARSTWY METODOLOGICZNEJ

Problematyka rozprawy osadzona jest w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Obejmuje zagadnienia organizacji i funkcjonowania administracji samorządowej, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania bezpieczeństwem. Podstawy metodologiczne badań zostały wyjaśnione przez Kandydatkę w rozdziale pierwszym.

Przedmiotem badań, określonym przez Kandydatkę, były „uwarunkowania prawne działalności gmin w zakresie zarządzania oraz doświadczenia praktyczne dotyczące działalności gmin”. Tak określony przedmiot badań nie nawiązuje w pełni do tematu pracy – nie wynika z niego – zatem wymaga stosownego wyjaśnienia. Niejasność sformułowania przedmiotu badań pogłębia określenie – niezrozumiałe z punktu widzenia metodologii – „podmiotu badań” (s. 15) którym, zdaniem Autorki jest administracja samorządowa. Czy to nie jest właśnie materialny przedmiot badań?

Celem badań sformułowanym przez autorkę było wskazanie współczesnego charakteru funkcjonowania samorządów w zakresie kształtowania bezpieczeństwa z uwzględnieniem teorii prakseologii. Można go zrozumieć jako wskazanie możliwości zastosowania teorii prakseologii dla podniesienia sprawności zarządzania bezpieczeństwem gminy. Tak odczytany cel można uznać za poprawny i odpowiadający obecnym oczekiwaniom zwiększenia sprawności w obszarze zarządzania bezpieczeństwem w wymiarze lokalnym.

Sformułowanie głównego problemu badawczego i jego dekompozycję na pytania szczegółowe można, w ogólnym zarysie, uznać za poprawne. Jednak wyraźnie dostrzega się brak pytania badawczego dotyczącego charakteru i skali zagrożeń bezpieczeństwa gmin, które objęto badaniem.

W ślad za pytaniem badawczym i dwunastoma pytaniami szczegółowymi przedstawiono hipotezę roboczą w postaci ogólnej, złożoną z trzech elementów. Przy tym stopień uogólnienia hipotezy nie ułatwia jej testowania empirycznego.

W celu uzyskania odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikacji hipotezy roboczej (hipotez) Kandydatka zastosowała metodę analizy literatury oraz metody empiryczne: analizę (badanie) dokumentów i metody sondażowe – wywiady

i ankietowanie. Nie ulega wątpliwości, że w pracy w przeważającym zakresie została wykorzystana analiza literatury, co jest najczęściej konieczne i powszechne na wstępnym etapie badań, ale w przeważającej większości jest to literatura poświęcona zarządzaniu, a w znacznie mniejszym stopniu dotyczy teorii bezpieczeństwa – szczególnie bezpieczeństwa lokalnego. Zastosowane metody empiryczne można uznać za poprawne, dostarczające danych umożliwiających udzielenie odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze. Pięciostopniowa skala Likerta zastosowana w pytaniach ankietowych jest poprawna, ale jej połączenie z partykułą pytajną „czy” (pytanie do rozstrzygnięcia) może budzić wątpliwości. Dobór próby badawczej stanowi właściwą podstawę do przeprowadzenia badań. Nie kwestionując zastosowania metod sondażowych można jednak dodać, że bardziej realistyczny i wiedzotwórczy opis zagrożeń gminy i skutków działania administracji gminnej w zakresie utrzymania bezpieczeństwa można by uzyskać w wyniku przeprowadzenia obserwacji, przynajmniej w jednej z wybranych gmin. Ponadto daje się zauważyć, że opis przeprowadzonej procedury badawczej jest zbyt skromny, a charakterystyka badanej populacji jest fragmentarycznie umieszczona w ostatnim rozdziale pracy.

Struktura pracy, nie budzi zastrzeżeń – trzy rozdziały merytoryczne, wstęp i zakończenie wyczerpują zakres tematu. Pozostałe, uzupełniające elementy strukturalne pracy są kompletne. Na podkreślenie zasługuje bogaty wykaz bibliografii wykorzystanej w pracy, w którym dominują pozycje naukowe – książki i artykuły w liczbie ok. 100 pozycji. Pewnym niedociągnięciem w redakcji pracy jest brak wprowadzenia do treści każdego rozdziału, bezpośrednio pod tytułem rozdziału oraz wyraźnie wyartykułowanych, autorskich wniosków w zakończeniu każdego rozdziału, co zwiększyłoby komunikatywność pracy w odczytywaniu wywodów autorki.

W całości układ pracy jest logiczny, a proporcje między rozdziałami rozłożone właściwie, stosownie do wagi poszczególnych problemów. Praca w części opisowej i graficznej wykonana jest poprawnie, na wystarczającym poziomie komunikatywności. Jest napisana w całości poprawnym językiem polskim, a uchybienia językowe zastosowane w argumentacji naukowej, takie jak: „na chwilę obecną” czy „włodarze” oraz terminologiczne: „otoczenie wewnętrzne” i „otoczenie zewnętrzne” (s. 47, 118, 133) a także „tezy” zamiast „hipotezy” (s. 171) są incydentalne.

W sumie autorka prezentuje w pracy wysoki poziom intelektualny i elokwencję w argumentacji swoich wywodów zaświadczać o dużym zasobie wiedzy dotyczącej tematu oraz sprawności pisarskiej.

Mimo przedstawionych zastrzeżeń i wątpliwości zastosowaną procedurę badawczą, prezentację wyników przeprowadzonych badań - ich wykładnię, można uznać za poprawną, a uzyskane wyniki zakwalifikować jako osiągnięcie Kandydatki, potwierdzające jej umiejętności prowadzenia badań i redagowania ich rezultatów.

OCENA STRONY MERYTORYCZNEJ

Rozprawa dokumentuje obszerną wiedzę Autorki pozyskaną w wyniku analizy dużej liczby materiałów źródłowych – literatury przedmiotu, aktów prawnych oraz normatywnych dokumentów dotyczących funkcjonowania samorządów lokalnych. W sumie, w połączeniu z wynikami badań empirycznych Kandydatka opracowała dysertację, która wnosi pewien wkład do teorii bezpieczeństwa wewnętrznego. Ponadto rozprawa ma duże wartości poznawcze w wymiarze dydaktycznym i może być wykorzystana do pogłębienia wiedzy na temat złożonych warunków funkcjonowania samorządów lokalnych. Wskazane w pracy kierunki doskonalenia działań w zarządzaniu bezpieczeństwem na szczeblu gminy są uzasadnione i mogą mieć zastosowania w teorii i w praktyce bezpieczeństwa.

W rozdziale 2 wyjaśniono pojęcie bezpieczeństwa w wymiarze krajowym, odwołując się do kilku autorów, a następnie dokonano relatywizacji tego pojęcia w odniesieniu do zarządzania bezpieczeństwem na poziomie gminnym. W dalszej części przedstawiony został szczegółowy opis funkcji administracji samorządowej w odniesieniu do bezpieczeństwa publicznego. W tym zakresie wyjaśniono zasady organizowania i działania administracji samorządowej w oparciu o dokumenty normatywne i literaturę przedmiotu badań. Słusznie zwrócono uwagę na splot zadań zleconych przez administrację rządową oraz zadań własnych samorządu gminnego. Kandydatka dokonała szczegółowej analizy organów gminy, a w szczególności rady gminy, ale nie wyodrębniła w nich zadań szczegółowych dotyczących bezpośrednio kształtowania bezpieczeństwa (s. 49, 50), a jedynie wspomina, że decyzje rady kształtują bezpieczeństwo gminy (s. 52). Pojawia się tutaj pytanie: czego i jakim zakresie konkretnie dotyczą te decyzje?

Następnie Kandydatka przedstawia obszerny opis potencjalnych możliwości kształtowania bezpieczeństwa przez zastosowanie współczesnych kierunków doskonalenia zarządzania zaliczając do nich: struktury sieciowe, delegowanie uprawnień, partycypację, wspomaganie działań lokalnych, wiązanie, informowanie, tworzenie wizji celów i strategii, konsultacje społeczne. W podsumowaniu tego rozdziału Kandydatka formułuje wybrane przez siebie aspekty zarządzania administracją samorządową, zmierzające do poprawy sprawności funkcjonowania gminy.

Rozdział trzeci odnosi się w całości do zastosowania teorii prakseologii w zarządzaniu bezpieczeństwem w gminie. Opierając się na analizie pracy Tadeusza Kotarbińskiego i innych prakseologów Kandydatka ocenia skuteczność funkcjonowania administracji gminnej przez pryzmat takich sprawności jak: planowanie, organizowanie, kształtowanie personelu, kontrolowanie, kreowanie, decydowanie, koordynowanie i kierowanie. Za kryterium oceny skuteczności zarządzania przyjmuje efektywność, ekonomiczność i etyczność, ale słusznie wyraża obawę o ograniczeniach w zastosowaniu ekonomiczności w obszarze bezpieczeństwa. Zwraca natomiast uwagę na konieczność wprowadzania i przestrzegania kodeksu etycznego w administracji samorządowej. Odnosząc się społecznej akceptacji zasad prakseologii Kandydatka stwierdza, że „Jest także grupa społeczna, która znając pojęcie prakseologii nigdy nie zastosuje (jej) w praktyce” (s. 97). Proszę o wyjaśnienie jaka to jest grupa społeczna, czy była badana, jaką metodą i na podstawie jakich przesłanek sformułowano ten wniosek? Kierunek współczesnego zarządzania bezpieczeństwem w administracji gminnej został zilustrowany na dwóch schematach (rys. 11, s. 132-133). Z uwagi na nieprzekonywującą argumentację w opisie do tego rysunku proszę o wyjaśnienie: jaka jest idea tego modelu i czym różnią się przedstawione dwa schematy. W podsumowaniu do tego rozdziału Kandydatka formułuje kilka konstruktywnych wniosków. Uznaje, że wskazania prakseologiczne mają wartość uniwersalną. Stwierdza, że takie wskazania jak efektywność, ekonomiczność i etyczność powinny znaleźć miejsce w administracji samorządowej. Podkreśla znaczenie postaw etycznych członków samorządów lokalnych. Te i inne podobne sformułowania można potraktować jako wnioski autorskie z rozważań przedstawionych w tym rozdziale

W rozdziale czwartym zaprezentowano koncepcję zmian w kształtowaniu bezpieczeństwa publicznego przez administrację samorządową. W pierwszej części tego rozdziału przedstawione zostały wyniki kilku przeprowadzonych wywiadów z wójtami gmin. Wśród pytań zadawanych respondentom należy podkreślić wagę pierwszego pytania, które bezpośrednio dotyczy poziomu bezpieczeństwa w gminie. Z odpowiedzi wynika, że obok wspomnianego zagrożenia wynikającego z dostępu młodzieży do narkotyków, w gminie nie ma zagrożeń. Czy kandydatka w pełni podziela to zdanie? Czy nie jest to zbyt subiektywna ocena ludzi odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, wymagająca potwierdzenia przy pomocy innych metod badawczych?

Kolejne pytania i odpowiedzi dotyczą udziału społeczeństwa gminy w kształtowaniu bezpieczeństwa lokalnego dając pozytywny obraz współpracy ludności z władzami samorządowymi. Wysoko zostały ocenione inicjatywy i aktywność społeczeństwa gminy przekładające się na bezpieczne życie na terenie gminy.

Pozostałe wypowiedzi odnoszą się do zarządzania gminą przez jej samorząd. Zwraca się tutaj uwagę na znaczenie właściwego przywództwa i uznanie dla wskazań prakseologicznych w zarządzaniu gminą. Zasygnalizowane propozycje zmian w zarządzaniu gminą dotyczą obciążania gminy zadaniami zleconymi oraz kadencyjności wójtów.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów Kandydatka sformułowała kilka interesujących wniosków, które zasługują na uwagę. Wśród nich istotne są stwierdzenia, że obywatel gminy nie jest jedynie klientem urzędu oraz konieczność utrzymania niezależności samorządów od administracji rządowej.

Badania ankietowe przeprowadzone przez Kandydatkę wśród sołtysów dostarczyły w większości faktów, które mogą stanowić podstawę do odpowiedzi na niektóre, szczegółowe, pytania badawcze i do konfirmacji postawionej hipotezy. Niektóre z nich wydają się zbyt oczywiste (np. pyt. 16), a wyjaśnienia wymaga pytanie 1, dotyczące poczucia bezpieczeństwa. Czy poczucie bezpieczeństwa jest istotnym wskaźnikiem poziomu bezpieczeństwa?

W podsumowaniu rozdziału Kandydatka prezentuje autorskie wskazania dotyczące pożądaných zmian w koncepcji zarządzania na poziomie gminy. Wykorzystuje przy tym zarówno wyniki badań empirycznych jak i wnioski z analizy klasycznej teorii prakseologicznej oraz najnowszych prac dotyczących

zarządzania. Na uwagę zasługują wskazane strategie wyrażające się w potrzebie orientacji na procesy, zwrócenia większej uwagi na rozwój zawodowy i organizacyjny oraz na relacje z obywatelami. Wobec zauważalnego wzorowania się administracji samorządowej na sektorze prywatnym Kandydatka wskazuje na zagrożenia tkwiące w takim podejściu nie negując potrzeby korzystania w stosownym zakresie z doświadczeń pozytywnych. Odnosząc się syntetycznie do współczesnych koncepcji zarządzania zwraca uwagę na potrzebę i możliwości zastosowania w gminie Nowoczesnego Zarządzania Publicznego (NPM), koncepcji zarządzania wiedzą, e-government oraz zarządzania jakością (EFQM). Kandydatka ma jednak świadomość, że wprowadzenie wskazanych koncepcji wymaga czasu, chęci i cierpliwości w oczekiwaniu na pozytywne wyniki.

W zakończeniu Kandydatka uzasadnia konieczność potraktowania przez nią dyscypliny nauk o bezpieczeństwie w połączeniu z naukami o zarządzaniu i jakości. Odnosi się również do osiągnięcia celu badań, wskazanego w rozdziale 1. Dokumentuje fakt rozwiązania założonych problemów badawczych oraz konfirmację większości przyjętych hipotez. Świadczy to o dobrym poziomie wiedzy przedmiotowej Autorki pracy oraz o posiadaniu umiejętności metodycznych prowadzenia badań społecznych.

Pytania i kwestie do dyskusji podczas obrony:

1. Proszę wyjaśnić jakie zagrożenia bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym mogą występować na terenie gmin wskazanych w pracy.
2. Proszę skonkretyzować przedmiot badań i wyjaśnić relację między przedmiotem a podmiotem badań.
3. Proszę wyjaśnić relację między poczuciem bezpieczeństwa a stanem bezpieczeństwa.
4. Proszę wyjaśnić relację między tezą a hipotezą w badaniach społecznych.
5. Proszę wyjaśnić istotę użytych pojęć „otoczenie wewnętrzne; i „otoczenie zewnętrzne”.
6. Proszę wyjaśnić ideę modelu przedstawionego na rys. 11, s. 132-133 i wskazać różnice między dwoma przedstawionymi schematami.
7. Proszę uzasadnić wniosek zawarty na s. 97, dotyczący grupy społecznej odnoszącej się negatywnie do wskazań prakseologii.

8. Proszę wskazać, który kierunek nowoczesnego zarządzania, zaprezentowany we rozdziale 4, może w największym stopniu przyczynić się do poprawy sprawności zarządzania bezpieczeństwem w gminie.

WNIOSEK KOŃCOWY

Recenzowana rozprawa doktorska jest opracowaniem bogatym w treści profesjonalne, a potraktowana całościowo, poprawnym metodycznie i merytorycznie, natomiast niektóre, wskazane, niedociągnięcia obniżają ogólną wartość naukową pracy, ale jej nie dyskwalifikują. Rozprawa spełnia warunki określone w artykule 187 Ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Jej Autorka prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu podjętego tematu oraz wykazuje umiejętności prowadzenia badań naukowych. Na tej podstawie **wniosuję o dopuszczenie Pani mgr Iwonę DUDZIUK do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.**

.....